

Ladislav Smoljak; Zdeněk Svěrák

Svědectví prof.Tausingera o matematických vlohách Járy Cimrmana

Rozhledy matematicko-fyzikální, Vol. 81 (2006), No. 3, 55–56

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/146164>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2006

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

SVĚDECTVÍ PROF. TAUSINGERA O MATEMATICKÝCH VLOHÁCH JÁRY CIMRMANA

Zachovalo se nám svědectví o Cimrmanových vlohách matematických. Profesor matematiky Kurt Tausinger (1845–1909) bydlil jako student v sousedství krejčovské dílny Cimrmanova otce. S malým Járrou se přátelil, třebaže byl mezi nimi značný věkový rozdíl. (Vyhledávat starší kamarády a kamarádky bylo pro Cimrmana typické; duševní obzor jeho vrstevníků jej zřejmě nemohl uspokojit.) Profesor Tausinger vzpomíná, že sedmiletý Cimrman se zájmem sledoval jeho snahu vyřešit příklad s rovnicemi o dvou neznámých. Kvintán Tausinger nemohl s výpočtem úlohy, jak se říká, hnout. Cimrman prý chvíli sledoval jeho počínání, potom sedl k papíru a během minuty napsal výsledek. Student nebral dětský pokus vážně. Teprve když po delším výpočtu došel sám k výsledku, zjistil překvapující věc: kořeny jeho rovnic se shodovaly s těmi, k nimž dospěl krejčovský synek. Profesor Tausinger vzpomíná, že s úžasem pohlédl na malého chlapce a požádal jej, aby mu způsob svého výpočtu objasnil, neboť Cimrmanovu zápisu nerozuměl. (Podivné bylo už to, že hošík vystačil jen s jednou rovnicí, ačkoli k řešení úlohy se dvěma neznámými potřebujeme minimálně dvě.) Chlapec mu s ochotou vyhověl. Jeho výklad byl prý směsí dětské naivity a bystré matematické intuice.

Tausinger si našťestí papírek schoval, neboť na rubu výpočtu byl rukopis Cimrmanovy starší sestry Luisy, jeho tajné studentské lásky (viz faksimile papírku).

Z výkladu, který malý Cimrman podal, vyplývá, že neznámé v rovnici chápal jako dvě veličiny, které se vzájemně neznají. Vytkl si tedy za cíl ony dvě neznámé seznámit, to znamená dostat je co nejbližší k sobě. A nejen to. Zbavit je ostychu i před ostatními čísly, která se navzájem znají. Předpokládal, že při seznamování vyjeví čísla svou pravou totožnost.

$$\begin{array}{l}
 9+3x = 9y+3 \\
 y+x = 9+3+9+3 \\
 y+x = 24 \\
 \underline{y = 2} \\
 \underline{x = 4}
 \end{array}$$

A tak, jak to viděl u Tausingera, převedl čísla z jedné strany na druhou: známé shromáždil na jedné straně a neznámé na druhé straně rovnice. Zvláštností jeho postupu bylo, že při převádění ani neměnil znaménko, ani násobení v dělení. „Jak můžeš takhle ta čísla převádět?“ ptal se prý Tausinger. „Jako po látce,“ odpověděl bezelstně Cimrman, ukazuje na rovnítko. Rovnici $y + x = 24$, z níž Tausinger nemohl ještě výsledek vyčíst, „přečetl“ Cimrman jednoduše: y stojí vedle čísla x jako číslo 2 vedle čísla 4. Tedy: $y = 2$, $x = 4$.

A skutečně – dosadíme-li do dané rovnice

$$\begin{aligned}9 + 3x &= 9y + 3, \\9 + 3 \cdot 4 &= 9 \cdot 2 + 3,\end{aligned}$$

dostaneme správný výsledek:

$$21 = 21.$$

Prof. Fiedler soudí, že tento výpočet nemá s matematikou nic společného a že výsledek je dílem náhody. Nejsme matematikové, abychom se mohli k Cimrmanovu postupu odborně vyjádřit. Skutečností však zůstává, že sedmiletý Cimrman dospěl v kratším čase k témuž výsledku, k němuž se zdoulhavě propracoval kvintán Tausinger, a na této skutečnosti nemůže změnit nic ani pan profesor Fiedler (který, jak máme zjištěno, musel mimochodem na solnohradském gymnasiu dvakrát konat opravnou zkoušku právě z matematiky).

prof. Ladislav Smoljak a dr. Zdeněk Svěrák *)

* * * * *

JÁRA DA CIMRMAN

Netrápí už mě otázka stará,
kdo Velký třesk na počátku způsobil.
Nemám pochyb, že Cimrman Jára
u toho tenkrát „náhodou“ byl.

Emil Calda **)

*) Z publikace *Cimrman v říši hudby*, Praha, Supraphon 1971

**) Z publikace *Úvod do obecné teorie prostoru*, Praha, Karolinum 2003